

Het nieuwsbericht die fouten bevat

The news item that contains errors

Een studie naar het effect van grammaticalenormschendingen op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht

Radboud Universiteit

Bachelorscriptie (SCRSEM2 V)

Pre-master Communicatie- en Informatiewetenschappen

Faculteit der Letteren, Radboud Universiteit Nijmegen

Aantal woorden: 6.263

Student: Luca Nellen

Studentnummer: s1086618

Begeleidend docent: Dr. Ferdy Hubers

Tweede lezer: Eva Koch

Datum: 13 juni 2022

Samenvatting

Grammaticalenormschendingen zijn constructies die net als echte grammaticafouten afgekeurd worden door de samenleving en vanuit een prescriptief oogpunt incorrect zijn (Hubers et al., 2016). Ze komen, in tegenstelling tot echte grammaticafouten, voor in spreektaal en het dagelijks leven, waardoor ze vanuit een descriptief oogpunt als grammaticaal kunnen worden beschouwd (Hubers et al., 2016). Een enkele grammaticalenormschending (GNS) komt daarbij reeds voor in nieuwsberichten (Hubers et al., 2020).

Voorgaande studies van Appelman & Bolls (2011) en Appelman & Schmierbach (2018) toonden negatieve effecten van grammaticafouten op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Het is echter onbekend wat voor effect grammaticalenormschendingen hierop kunnen sorteren. De relevantie hiervan wordt benadrukt door de groei en negatieve invloed van nepnieuws en wantrouwen van de media (zie Stefanone et al., 2019; Van Duyn & Collier, 2019). Daarom is in deze scriptie de volgende onderzoeksvraag gesteld: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat en hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van het nieuwsbericht?*

Middels een online experiment met vier condities (als/dan, die/dat, hen/hun, geen GNS) zijn participanten blootgesteld aan acht nieuwsberichten; twee per conditie. Ieder nieuwsbericht diende beantwoord te worden op geloofwaardigheid en kwaliteit. De resultaten zijn statistisch getoetst met twee *repeated measures* ANOVAs. Daarnaast zijn participanten tien zinnen voorgelegd om te achterhalen of ze de grammaticalenormschendingen van deze studie herkennen.

Er werd gevonden dat geen enkele GNS een significant effect sorteerde op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Wel werden kleine, maar geen significante, verschillen ontdekt in gemiddelde beoordelingen per conditie. Het bleek dat *als* in een vergrotende trap en *die* als betrekkelijk voornaamwoord grotendeels herkend werden, maar dat *hen* als indirect object minder goed herkend werd. Deze studie toont aan dat verder onderzoek binnen deze context nodig is om uitspraak te doen over maatschappelijke implicaties voor journalisten.

1. Introductie

Geloofwaardigheid van een nieuwsbericht is de afgelopen jaren een ‘hot topic’. Dit komt voornamelijk door de opkomst van nepnieuws tijdens de presidentsverkiezingen van 2016 in de Verenigde Staten (Stefanone et al., 2019). Het wordt steeds lastiger om echt nieuws van nepnieuws te onderscheiden, waardoor het vertrouwen in de media daalt (Van Duyn & Collier, 2019), en mensen op hun onderbuikgevoel afgaan om feiten te onderscheiden van misleidende informatie (Corbu et al., 2020). Een echt nieuwsbericht mag zich dus geen fout veroorloven. Dit geldt niet alleen voor inhoudelijke fouten, maar ook voor taalfouten. Zo kan een grammaticafout namelijk de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht aantasten (Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach, 2018). Toch komen grammaticafouten voor in (online) nieuwsberichten (Beede & Mulnix, 2017). Daarnaast tonen Hubers et al. (2020) aan dat ook grammaticalenormschendingen voorkomen in nieuwsberichten. Een voorbeeld hiervan is incorrect gebruik van *hen* als indirect object. Grammaticalenormschendingen worden afgekeurd door de samenleving, maar kunnen vanuit een descriptief (taalkundig) oogpunt als grammaticaal worden beschouwd (Hubers et al., 2016). Ze komen immers voor in het dagelijks leven (Hubers et al., 2016). Het effect van een grammaticalenormschending op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht is echter onbekend.

1.1 De groei en invloed van nepnieuws

Tijdens de presidentsverkiezingen van 2016 in de Verenigde Staten werd nepnieuws meer gedeeld dan echt nieuws en geloofden lezers van nepnieuws dit nieuws grotendeels (Silverman, 2016, geciteerd in Van Duyn & Collier, 2019). Enkel praten over nepnieuws op Twitter aan de hand van Tweets over nepnieuws leidt daarbij al tot slechtere identificatie van echt nieuws en zorgt voor minder vertrouwen in de media (Van Duyn & Collier, 2019). De samenhang tussen het delen van nieuws en vertrouwen in de media is onderzocht in een studie van Stefanone et al. (2019). Hierin werden nieuwsberichten van gevestigde nieuwsmedia met een politieke oriëntatie en mogelijke vooringenomenheid gepresenteerd als authentieke nieuwsberichten van fictieve nieuwsmedia. Er werden twee onafhankelijke variabelen onderscheiden: ‘type informatie’ (feit, misinformatie) en ‘politieke oriëntatie’ (links georiënteerd, rechts georiënteerd, neutraal). Hiervan werden 6 condities gecreëerd. Iedere participant werd blootgesteld aan één conditie. Stefanone et al. (2019) verwachtten dat een verhoogde politieke interesse ervoor zou zorgen dat participanten feitelijke nieuwsberichten

als geloofwaardiger beoordeelden en daardoor het nieuwsbericht sneller deelden. In de conditie waarin participanten feitelijk, rechts georiënteerd nieuws lazen, bleek geloofwaardigheid echter geen mediator te zijn tussen politieke interesse en het delen van nieuws. Reden hiervoor was dat deze participanten toch al minder vertrouwen hadden in nieuwsbronnen van massamedia. De kans bestaat dat deze participanten informatie delen zonder te geloven dat het betrouwbaar is (Stefanone et al., 2019). De onderdrukking van geloofwaardigheid door nepnieuws is zorgelijk, zo constateerden Corbu et al. (2020). De resultaten uit hun studie toonden aan dat, door nepnieuws, mensen denken dat alleen anderen slachtoffer zijn van desinformatie. Het lijkt dus dat er scepticisme bestaat over de geloofwaardigheid van (de bron van) een nieuwsbericht en dat vertrouwen in de media door de groei van nepnieuws minder vanzelfsprekend is en tot ingrijpende gevolgen kan leiden.

1.2 De invloed van grammaticafouten in nieuwsberichten

Door de groei van nepnieuws en bijbehorende gevolgen die erdoor kunnen ontstaan, zijn feitelijk en tekstueel correcte nieuwsberichten gewenst. Grammatica speelt hierin een belangrijke rol. Grammaticafouten in nieuwsberichten kunnen immers uiteenlopende, negatieve gevolgen hebben. Zo kunnen ze, naast spelling en punctuatie, het oordeel van de lezer over de tekstkwaliteit beïnvloeden (Daffern et al., 2017). Daarnaast zorgt een kleine grammaticafout al tot scepticisme over de geloofwaardigheid van de bron (Urban, 1999, geciteerd in Porlezza et al., 2012). Deze bevinding wordt onderschreven door een studie van Appelman & Bolls (2011) waaruit blijkt dat grammaticafouten de geloofwaardigheid van een nieuwsbericht aantasten. De studie betrof een binnenproefpersoonontwerp. Van zes nieuwsberichten werden ieder twee soorten gecreëerd die ongeveer uit 135 woorden bestonden: nieuwsberichten zonder grammaticafouten en nieuwsberichten met tien grammaticafouten. Iedere participant kreeg drie nieuwsberichten zonder grammaticafouten en drie nieuwsberichten met tien grammaticafouten te zien en diende deze te beoordelen op mentale inspanning, herinnering en geloofwaardigheid. Naast de bevinding over de samenhang tussen grammaticafouten en geloofwaardigheid van een nieuwsbericht concludeerden Appelman & Bolls (2011) dat grammaticafouten de lezer belemmeren, aangezien grammaticafouten zorgen voor diepe, cognitieve verwerking en om meer cognitieve inspanning vragen.

Het belang van correcte grammatica in nieuwsberichten wordt ook benadrukt door een studie van Appelman & Schmierbach (2018). Zij voerden diverse experimenten uit met een

verschillende hoeveelheid aan grammaticafouten in nieuwsberichten. De gemiddelde lengte van een nieuwsbericht was 445 woorden. Het eerste experiment betrof twee condities en had een vergelijkbare opzet als de studie van Appelman & Bolls (2011): een nieuwsbericht zonder grammaticafouten en een nieuwsbericht met tien grammaticafouten. Het tweede experiment bevatte vier nieuwsberichten zonder grammaticafouten en vier nieuwsberichten met tien grammaticafouten. In het eerste experiment waren grammaticafouten gebaseerd op fouten waarin *copy editors* getraind zijn om ze te verwijderen uit nieuwsberichten: incorrecte spelling, incorrecte subject-werkwoord constructies, incorrecte homoniemen en dubbele negatieven. Dit zijn grammaticafouten die herkenbaar zijn voor een groot deel van het publiek (Appelman, 2009, geciteerd in Appelman & Schmierbach, 2018). In het tweede experiment waren grammaticafouten geoperationaliseerd op basis van een pilot test onder journalisten waarin zij van 25 grammaticafouten de vijf meest problematische moesten selecteren. Deze werden vervolgens opgenomen in het experiment. Participanten werden in beide experimenten willekeurig blootgesteld aan één van de condities. In het derde en vierde experiment werden drie condities gehanteerd: een nieuwsbericht zonder grammaticafouten, een nieuwsbericht met tien grammaticafouten en een nieuwsbericht met dertig grammaticafouten. Het vierde experiment keek daarnaast naar modererende effecten van kennis van grammatica en het belang dat wordt gehecht aan grammatica. In beide experimenten werden de grammaticafouten van het tweede experiment gehanteerd. Participanten werden willekeurig blootgesteld aan één van de condities. Iedere conditie werd beoordeeld op geloofwaardigheid, kwaliteit en informatierijkheid. Appelman & Schmierbach (2018) concludeerden dat grammaticafouten een negatief effect hebben op de geloofwaardigheid, kwaliteit en informatierijkheid van een nieuwsbericht. Het bleek dat negatieve effecten groter waren onder mensen die belang hechten aan grammatica, maar het was onduidelijk welk effect de verschillende soorten grammaticafouten sorteerden. Er werd geen concreet verschil gevonden tussen de condities met grammaticafouten, maar in enkele gevallen zorgde een conditie met tien grammaticafouten voor negatievere beoordelingen. Het lijkt dus dat met name de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht in het gedrang komt door grammaticafouten.

Ondanks dat bekend is wat grammaticafouten in nieuwsberichten voor gevolgen kunnen hebben, bestaat tien tot vijftien procent van de fouten in nieuwsberichten uit spelling- en grammaticafouten (Beede & Mulnix, 2017). Dit staat wellicht in verband met het feit dat *copy editors* minder tijd besteden aan het nakijken van grammatica in nieuwsberichten

(Oliver, 2002, geciteerd in Mensing & Oliver, 2005). Een oorzaak hiervan kan zijn dat journalisten druk van redacteuren ervaren om veel nieuwsberichten te schrijven (Gowler, 2003, geciteerd in Mensing & Oliver, 2005). Het gaat hier echter om echte grammaticafouten. Deze komen nauwelijks voor in spreektaal (Hubers et al., 2016). Een bepaalde categorie grammaticafouten komt daarentegen wel voor in spreektaal en in het dagelijks leven (Hubers et al., 2016), en kan ook voorkomen in nieuwsberichten (Hubers et al., 2020). Dit zijn de grammaticalenormschendingen.

1.3 Grammaticalenormschendingen: Een bijzondere vorm van grammaticale ‘fouten’

Grammaticalenormschendingen worden afgekeurd door de samenleving en afgeleerd in het onderwijs, waardoor ze vanuit een prescriptief oogpunt incorrect zijn (Hubers et al., 2016). Prescriptieve grammatica zegt iets over conventies en is voorschrijvend (Zwart, 2009). Deze vorm van grammatica richt zich op hoe taal moet worden gebruikt, stelt dat één constructie juist is en probeert andere constructies te elimineren (Hubers et al., 2020). Het is de norm die gehanteerd wordt.

Grammaticalenormschendingen kunnen echter door het voorkomen in het dagelijks leven vanuit een descriptief oogpunt als grammaticaal worden beschouwd (Hubers et al., 2016). Descriptieve grammatica zegt iets over de werkelijkheid en is beschrijvend (Zwart, 2009). Grammaticalenormschendingen worden begrepen door de taalgemeenschap (Hubers et al., 2016). Grammatica wordt tevens gezien als een ‘sociale entiteit’: Een sociaal deel van de taal waarover consensus bestaat tussen leden van een taalgemeenschap (De Saussure, 1983, geciteerd in Vogel, 2019).

Als/dan

Er zijn verschillende voorbeelden van Nederlandse grammaticalenormschendingen. Eén daarvan is het incorrect gebruiken van het voegwoord *als* in een vergrotende trap zoals (1a) en (1b) illustreert of het incorrect gebruiken van het voegwoord *dan* in een vergelijkende trap (1c) (Hubers et al., 2020).

(1a) Erik is niet langer *als* Jan.

(1b) Erik is drie keer langer *als* Jan.

(1c) Erik heeft een drie keer zo grote kans om zijn diploma te halen *dan* Jan.

In de *als/dan* constructie staan (1a) en (1b) vrij bekend als ongrammaticaal. Toch komen ze voor (Hubers et al., 2020). Laagopgeleiden gebruiken immers over het algemeen meer *als* dan *dan* in een vergrotende trap (Hubers & De Hoop, 2013). Hoogopgeleiden hanteren bijna altijd *dan* in een vergrotende trap (Hubers & De Hoop, 2013). Dit is volgens Hubers & De Hoop (2013) een gevolg van het goed aanleren van de prescriptieve grammatica in het onderwijs. Gebruik van *als* in een vergrotende trap komt al honderden jaren voor in de Nederlandse taal (Hubers & De Hoop, 2013), maar is pas in 2021 opgenomen in de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) (Osendarp, 2021). Hierin gaat het specifiek om gebruik van *als* in een vergrotende trap in een informele context. De ANS zegt iets over de Nederlandse taal op dit moment, maar velt geen oordeel over de grammaticaliteit ervan.

Die/dat

Een ander voorbeeld van een Nederlandse GNS is het incorrect gebruiken van *die* als betrekkelijk voornaamwoord. Dit wordt geïllustreerd in (2a) en (2b). Deze grammaticalenormschending vindt plaats in constructies waar naar een onzijdig, enkelvoudig zelfstandig naamwoord wordt verwezen (Allein et al., 2020).

(2a) Het probleem *die* ontstaan is door onenigheid kunnen we niet oplossen.

(2b) Het meisje *die* daar loopt, gaat naar haar werk.

Gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord in constructies als (2a) komt door verkeerde inschattingen van het geslacht van zelfstandige naamwoorden (Allein et al., 2020). Zo kan het zijn dat *het probleem* wordt gezien als *de probleem*. Bij de-woorden wordt *die* als betrekkelijk voornaamwoord gehanteerd (Allein et al., 2020). Daarnaast stelt taaladviesdienst Onze Taal (2011) dat mensen het vreemd vinden om met *dat* te verwijzen naar een persoon, waardoor naar *het meisje* met *die* wordt verwezen zoals in (2b). Voor deze constructie is tevens een aparte pagina gewijd op de website van Onze Taal (2011).

Hen/hun

Incorrect gebruik van *hen* als indirect object en incorrect gebruik van *hun* na een voorzetsel is een derde voorbeeld van een GNS. Dit wordt geïllustreerd in (3a) en (3b).

(3a) Wij geven *hen* het geld.

(3b) Ik heb contact met *hun* opgenomen.

Voorbeeld (3a) is een vorm van hypercorrectie. Hypercorrectie is het overmatig gebruiken van prestigieuze vormen in grammaticaconstructies waar het in feite wordt afgekeurd door de prescriptieve grammatica (Hubers et al., 2020). Dat in de *hen/hun* constructie *hen* als indirect object wordt gebruikt, komt wellicht door het negatieve beeld over het gebruik van *hun* als subject (Janssen, 2004, geciteerd in Van Bergen et al., 2011). Nederlanders zijn zich immers relatief bewust van het feit dat *hun* als subject niet ‘mag’ (Bennis & Hinskens, 2014). In tegenstelling tot een typische normschending als (3c) die met name door hoogopgeleiden wordt herkend als grammaticaal incorrect, blijft de hypercorrectieconstructie van *hen/hun* vrijwel onopgemerkt onder hoogopgeleiden (Hubers et al., 2020).

(3c) *Hun* hebben waspoeder gekocht.

Diverse voorbeelden als (4), (5) en (6) tonen aan dat met name hypercorrectie voorkomt in nieuwsberichten.

(4) “De coalitiegenoten geloven Zijlstra mede omdat hij *hen* vertelt dat de voormalige Shell-topman hem steunt” (*de Volkskrant*, 17 februari 2018, geciteerd in Hubers et al., 2020, p. 557).

(5) “Lees dan ons eerste artikel, waarin wij ze voorstellen en *hen* de beruchte sterren geven” (*Metro*, 29 augustus 2021).

(6) “Ze moeten het zelf doen, maar wij geven *hen* vertrouwen” (*Eindhovens Dagblad*, 23 april 2022).

Aangezien hypercorrectie dus niet alleen voorkomt in het dagelijks leven, maar ook in nieuwsberichten is de vraag of hypercorrectie ook echt als grammaticafout wordt gezien.

1.4 Huidige studie

De onopvallendheid van het toepassen van hypercorrectie en gebruik van grammaticalenormschendingen in het dagelijks leven, maken grammaticalenormschendingen een bijzonder fenomeen binnen de grammatica. Descriptief kunnen ze als grammaticaal worden beschouwd, maar prescriptief worden ze afgekeurd (Hubers et al., 2016). Doordat hypercorrectie reeds voorkomt in nieuwsberichten is het nog maar de vraag of iedere GNS als grammaticafout wordt beoordeeld. Wanneer een GNS in een nieuwsbericht echter als grammaticafout wordt gezien, kan dit negatieve gevolgen hebben. Zo kan met name de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht worden aangetast (Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach, 2018). In een situatie waarin de groei en invloed van

nepnieuws leidt tot scepticisme over geloofwaardigheid en een minder vanzelfsprekend vertrouwen in de media (Stefanone et al., 2019; Van Duyn & Collier, 2019), en gevolgen hiervan ingrijpend kunnen zijn (Corbu et al., 2020), is correcte grammatica een belangrijke en misschien wel bepalende factor in het oordeel over geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Niettemin is onbekend wat de invloed is van typen grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten, aangezien voorgaande studies van Appelman & Bolls (2011) en Appelman & Schmierbach (2018) echte grammaticafouten hanteerden in hun studie en vooral focusten op de invloed van de kwantiteit van deze grammaticafouten. Appelman & Bolls (2011) bevelen bovendien aan om verder onderzoek te doen naar de invloed van een specifiek type grammaticafout. Gezien deze redenen is de volgende onderzoeksvraag tot stand gekomen: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat en hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van het nieuwsbericht?*

Binnen de *als/dan* constructie wordt incorrect gebruik van *als* in een vergrotende trap onderzocht. Reden hiervoor is dat gebruik van *als* in een vergrotende trap ondanks haar vrij bekende ongrammaticaliteit voorkomt (Hubers et al., 2020). Omdat een zelfstandig naamwoord verkeerd kan worden ingeschat (Allein et al., 2020), en hierdoor een incorrect betrekkelijk voornaamwoord wordt toegepast, wordt binnen de *die/dat* constructie incorrect gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord onderzocht. In de *hen/hun* constructie wordt *hen* als indirect object onderzocht vanwege het feit dat dit een vorm van hypercorrectie is die vrijwel onopgemerkt blijft onder hoogopgeleiden en reeds voorkomt in nieuwsberichten (Hubers et al., 2020). Er worden voornamelijk hoogopgeleiden getest om de kans op het vinden van verschillen tussen de condities te vergroten (zie Hubers et al., 2020; Hubers & De Hoop, 2013).

Om de onderzoeksvraag te onderzoeken wordt een online experiment uitgevoerd, waardoor deelname aan de studie relatief ongecompliceerd is. Participanten beoordelen nieuwsberichten in vier condities (*als/dan*, *die/dat*, *hen/hun* en geen GNS) op waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van het nieuwsbericht.

Verwachtingen

Gebruik van *als* in een vergrotende trap komt al honderden jaren voor (Hubers & De Hoop, 2013), maar staat nog altijd vrij bekend als ongrammaticaal (Hubers et al., 2020). In het onderwijs wordt daarom ook veel aandacht besteed aan gebruik van *dan* in een vergrotende

trap (Hubers & De Hoop, 2013). Deze constructie wordt bijna altijd gehanteerd door hoogopgeleiden (Hubers & De Hoop, 2013). Er wordt dan ook het volgende verwacht:

H1: Incorrect gebruik van *als* in een vergrotende trap leidt tot een negatief effect op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht ten opzichte van nieuwsberichten zonder GNS.

Het wijden van een aparte pagina op de website van Onze Taal (2011) voor de *die/dat* constructie toont aan dat er onduidelijkheid bestaat over deze constructie. Incorrect gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord komt voor (Allein et al., 2020), en ook Hubers et al. (2016) stellen dat grammaticalenormschendingen in het dagelijks leven voorkomen. Toch valt incorrect gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord nog altijd op een negatieve manier op (Coppen, 2013). Daarom wordt het volgende verwacht:

H2: Incorrect gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord leidt tot een negatief effect op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht ten opzichte van nieuwsberichten zonder GNS.

Er heerst een stigma rondom *hun* als subject, zo blijkt uit studies van Van Bergen et al. (2011) en Bennis & Hinskens (2014). Het is mogelijk dat dit stigma ervoor zorgt dat *hen* vaker wordt toegepast en als acceptabeler wordt beoordeeld, waardoor het minder opvalt in constructies waar het incorrect is toegepast. Incorrect gebruik van *hen* als indirect object komt daarbij reeds voor in nieuwsberichten en valt onder hoogopgeleiden niet snel op (Hubers et al., 2020). Daarom wordt het volgende verwacht:

H3: Incorrect gebruik van *hen* als indirect object leidt tot een positief effect op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht ten opzichte van nieuwsberichten zonder GNS.

2. Methode

2.1 Participanten

De participanten zijn middels een selecte steekproeftrekking geworven voor het experiment. Hiervoor zijn Whatsapp berichten gestuurd naar kennissen en is een Facebookbericht gedeeld met oproep tot deelname. Hierin is gevraagd deel te nemen aan een onderzoek naar de beoordeling van online nieuwsberichten. Voorafgaand aan de studie hebben participanten toestemming moeten geven voor deelname en gebruik van hun data voor wetenschappelijke analyses. Er begonnen 50 participanten aan het experiment. Hiervan hebben 36 participanten het experiment volledig afgerond. Hieronder vielen 16 mannen (44.4%) en 19 vrouwen (52.8%). Eén participant vertelde zijn geslacht liever niet (2.8%). De leeftijd van de participanten varieerde van 19 tot 84 jaar ($M = 38.22$, $SD = 19.99$). Het merendeel van de participanten was hoogopgeleid (hbo en wo) (80.5%), een minderheid was laagopgeleid (mbo of lager) (19.5%).

2.2 Materiaal

Voor het experiment zijn acht bestaande nieuwsberichten gezocht van 130 tot 180 woorden die ieder een neutraal onderwerp bevatten. Reden voor neutrale onderwerpen was om ervoor te zorgen dat participanten niet beïnvloed werden door voor- of tegenargumenten of bevooroordeeld een nieuwsbericht lezen. Neutraliteit werd gedefinieerd als het evenveel uitspreken van voor- en tegenargumenten en ontbreken van een *statement bias* onder journalisten (D'Alessio & Allen, 2000). Geen enkel nieuwsbericht bevatte een bronvermelding. Een bronvermelding draagt namelijk bij aan de beoordeling van de lezer over de kwaliteit en relevantie van de getoonde informatie (Sundar et al., 2007).

Van ieder nieuwsbericht werden vier versies gemaakt, corresponderend met de verschillende condities in de studie: als/dan, die/dat, hen/hun en geen grammaticalenormschending. *Als* werd toegepast in een vergrotende trap, *die* werd toegepast als betrekkelijk voornaamwoord en *hen* werd toegepast als indirect object. Alle versies werden gemanipuleerd, zodat een nieuwsbericht zonder een GNS de correcte variant van de GNS bevatte. In iedere gemanipuleerde versie werden twee grammaticalenormschendingen toegepast van de desbetreffende experimentele conditie. Hiermee wijkt de studie af van studies in een soortgelijke context (zie Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach, 2018). Eenzelfde hoeveelheid grammaticalenormschendingen per nieuwsbericht dan het aantal verschillende grammaticafouten dat Appelman & Bolls (2011) en Appelman &

Schmierbach (2018) hanteerden, was gezien de grootte van het nieuwsbericht waarschijnlijk niet mogelijk geweest. De acht nieuwsberichten en bijbehorende manipulaties zijn te zien in Bijlage 2.

2.3 Ontwerp

De onderzoeksvraag werd onderzocht middels een online binnenproefpersoonexperiment. In het experiment was sprake van één nominale onafhankelijke variabele ('type grammaticalenormschending') met vier niveaus: als/dan, die/dat, hen/hun, geen GNS. In de eerste conditie werd *als* toegepast waar *dan* grammaticaal correct was. In de tweede conditie werd *die* toegepast, terwijl *dat* grammaticaal correct was. De derde conditie bevatte toepassing van het hypercorrecte *hen* in constructies waar *hun* grammaticaal correct was. De vierde conditie betrof een controleconditie. Alle condities werden beoordeeld op twee afhankelijke variabelen: waargenomen geloofwaardigheid van het nieuwsbericht en waargenomen kwaliteit van het nieuwsbericht.

2.4 Instrumentatie

Voor de begripsdefinitie van waargenomen geloofwaardigheid van het nieuwsbericht, een afhankelijke variabele in deze studie, werd uitgegaan van een definitie opgesteld door Appelman & Sundar (2016). Deze luidt als volgt: "*Message credibility is an individual's judgment of the veracity of the content of communication*" (Appelman & Sundar, 2016, p. 63). Waargenomen geloofwaardigheid werd gemeten aan de hand van de schaal van Sundar (1999) zoals gehanteerd in Appelman & Bolls (2011). Hierin worden vijf items (vooringenomenheid, eerlijkheid, objectiviteit, nauwkeurigheid en geloofwaardigheid) gemeten met een vijfpunts Likert-schaal ('helemaal niet – heel erg'). Voor dit experiment waren de antwoordmogelijkheden anders geformuleerd ('volledig mee oneens – volledig mee eens'), zodat ze beter pasten binnen de context van het experiment. De betrouwbaarheid van Geloofwaardigheid ten opzichte van het nieuwsbericht bestaande uit vijf items was twijfelachtig: $\alpha = .69$. Na analyse bleek echter dat verwijdering van het item 'vooringenomenheid' een grote invloed had op de Cronbach's Alpha en zou zorgen voor een hogere betrouwbaarheid. Om deze reden is dit item verwijderd. De betrouwbaarheid van Geloofwaardigheid ten opzichte van het nieuwsbericht bestaande uit vier items was goed: $\alpha = .87$. Waargenomen geloofwaardigheid is dan ook vastgesteld als het gemiddelde van de beoordelingen op de vier items.

Waargenomen kwaliteit van het nieuwsbericht, de tweede afhankelijke variabele in deze studie, werd gedefinieerd aan de hand van een definitie van Sundar (1999): “*Degree or level of overall excellence of a news story*” (Sundar, 1999, p. 381). Waargenomen kwaliteit werd gemeten aan de hand van de schaal van Sundar (1999) zoals gehanteerd in Appelman & Schmierbach (2018) met de zin “Ik vind het nieuwsbericht”, gevolgd door vier items (samenhangend, duidelijk, beknopt, goed geschreven) die gemeten werden met een zevenpunts Likert-schaal (‘sterk mee oneens – sterk mee eens’). De betrouwbaarheid van Kwaliteit ten opzichte van het nieuwsbericht bestaande uit vier items was goed: $\alpha = .85$. Waargenomen kwaliteit is vastgesteld als het gemiddelde van de beoordelingen op de vier items.

2.5 Procedure

Het online experiment is uitgevoerd met Qualtrics. Alvorens participanten deelnamen aan het experiment dienden ze toestemming te geven voor vrijwillige deelname. Een volledige omschrijving van de introducerende tekst van het experiment is te zien in Bijlage 1. Na toestemming werden inleidende vragen gesteld over het opleidingsniveau, de leeftijd en het geslacht van participanten. Hierna werden participanten zo willekeurig mogelijk blootgesteld aan verschillende nieuwsberichten van de vier condities. Hiervoor zijn systematisch vooraf bepaalde volgordes gecreëerd door de onderzoekers. Na het lezen van ieder nieuwsbericht werd op de daaropvolgende pagina gevraagd het nieuwsbericht te beoordelen op waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit. Het nieuwsbericht was hier niet meer in beeld. In totaal zijn participanten blootgesteld aan acht nieuwsberichten; twee nieuwsberichten per conditie. Om te achterhalen of participanten de grammaticalenormschendingen van dit experiment herkenden, werden in een taaltoets tien zinnen voorgelegd die zij dienden te beoordelen met correct of incorrect. Hiervan waren er vijf correct en vijf incorrect. Drie van de vijf incorrecte zinnen bevatten een GNS die in het experiment werd toegepast. Nadat participanten de zinnen hadden beantwoord, werden enkele controlevragen gesteld. Hierin is gevraagd hoeveel waarde participanten hechten aan correct Nederlands en in hoeverre zij zich storen aan taalfouten in teksten. De vragen dienden op een vijfpunts Likert-schaal (‘volledig oneens’ – ‘volledig eens’) beantwoord te worden. Participanten besteedden gemiddeld 21.40 minuten ($SD = 10.93$) aan het experiment.

2.6 Statistische toetsing

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag werden twee *repeated measures* ANOVAs uitgevoerd, aangezien er twee afhankelijke variabelen waren. Een *repeated measures* ANOVA is een geschikte toets om de onderzoeksresultaten van een onafhankelijke variabele met meerdere niveaus die herhaaldelijk gemeten zijn met elkaar te vergelijken. De onafhankelijke variabele in deze studie was 'type grammaticalenormschending' (als/dan, die/dat, hen/hun, geen GNS). De afhankelijke variabelen waren 'waargenomen geloofwaardigheid' en 'waargenomen kwaliteit'.

3. Resultaten

3.1 Effect op geloofwaardigheid

Gemiddelde beoordelingen per conditie toonden aan dat er kleine verschillen aanwezig waren tussen de condities. Dit wordt geïllustreerd in Tabel 1.

Tabel 1. Gemiddelde beoordeling (*SD* tussen haakjes) en *SE* per conditie van waargenomen geloofwaardigheid van een nieuwsbericht (1 = volledig mee oneens, 5 = volledig mee eens)

Conditie	Gemiddelde beoordeling (<i>SD</i>)	Standaarderror
	<i>n</i> = 36	
Als/dan	3.36 (.57)	.10
Hen/hun	3.56 (.61)	.10
Die/dat	3.30 (.60)	.10
Geen GNS	3.47 (.50)	.08

De tabel wijst uit dat de *hen/hun* conditie de hoogste beoordeling ontving en dat de *als/dan* en *die/dat* conditie een lagere beoordeling ontvingen dan de conditie zonder GNS. De verschillen tussen de condities zijn echter minimaal.

Voor statistische toetsing van de resultaten is een *repeated measures* ANOVA uitgevoerd. Hieruit bleek dat er aan de assumptie van sphericiteit werd voldaan ($W(5) = .75$, $p = .086$). Uit de eenweg *repeated measures* ANOVA voor Geloofwaardigheid met als binnenproefpersoonfactor type grammaticalenormschending bleek geen significant effect van type grammaticalenormschending ($F(3, 105) = 1.78$, $p = .156$).

3.2 Effect op kwaliteit

Gemiddelde beoordelingen per conditie toonden aan dat er kleine verschillen aanwezig waren tussen de condities. Dit wordt weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2. Gemiddelde beoordeling (*SD* tussen haakjes) en *SE* per conditie van waargenomen kwaliteit van een nieuwsbericht (1 = sterk mee oneens, 7 = sterk mee eens)

Conditie	Gemiddelde beoordeling (<i>SD</i>)	Standaarderror
	$n = 36$	
Als/dan	4.41 (1.06)	.18
Hen/hun	4.86 (.88)	.15
Die/dat	4.47 (.94)	.16
Geen GNS	4.67 (1.17)	.20

Bovenstaande tabel toont gelijkens met Tabel 1. De *hen/hun* conditie ontving de hoogste beoordeling en de *als/dan* en *die/dat* conditie ontvingen een lagere beoordeling dan de conditie zonder GNS. Ook hier gaat het om minimale verschillen tussen de condities.

De resultaten zijn statistisch getoetst middels een *repeated measures* ANOVA. Hieruit bleek dat de assumptie van sphericiteit geschonden werd ($W(5) = .72, p = .049$). Daarom is er een Greenhouse-Geisser correctie toegepast. Uit de eenweg *repeated measures* ANOVA voor Kwaliteit met als binnenproefpersoonfactor type grammaticalenormschending bleek geen significant effect van type grammaticalenormschending ($F(2.48, 86.86) = 1.78, p = .166$).

3.3 Begrip van Nederlandse grammatica

De taaltoets wees uit dat participanten relatief goed kunnen inschatten welke zin grammaticaal correct of incorrect is. De tien zinnen van de taaltoets werden door de participanten gemiddeld voor 80.3% correct beantwoord ($SD = 10.82$). Het laagste percentage correct beantwoord door een participant bleek 60%, het hoogste percentage correct beantwoord door een participant bleek 100%. De ongrammaticaliteit van zinnen met *als* in een vergrotende trap en *die* als betrekkelijk voornaamwoord werd goed herkend. Een zin met *als* in een vergrotende trap werd door 94.4% correct beantwoord en een zin met *die* als betrekkelijk voornaamwoord werd door 100% correct beantwoord. Bij de zin met *hen* als indirect object waren de antwoorden verdeeld. Van de participanten beoordeelde 55.6% deze zin als correct, terwijl 44.4% aangaf dat deze zin incorrect was; het juiste antwoord. Alle zinnen van de taaltoets zijn te zien in Bijlage 3. De taaltoets toonde daarnaast aan dat 91.6% van de participanten (veel) waarde hecht aan correct taalgebruik in teksten. Wat betreft taalfouten in teksten gaf 80.6% van de participanten aan dat ze zich hier (enorm) aan stoort.

4. Discussie

Met dit online experiment is getracht te achterhalen of grammaticalenormschendingen effect sorteren op de beoordeling van geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht.

Hiervoor werden drie prominente Nederlandse grammaticalenormschendingen onderzocht: *als* in een vergrotende trap, *die* als betrekkelijk voornaamwoord en *hen* als indirect object. Het experiment bevatte ook een controleconditie die uit de correcte variant van de normschendingen bestond en dus geen grammaticalenormschending bevatte.

Omdat in het onderwijs veel aandacht wordt besteed aan gebruik van *dan* in een vergrotende trap (Hubers & De Hoop, 2013), en Hubers et al. (2020) aantoonde dat *als* in een vergrotende trap vrij bekendstaat als ongrammaticaal was de verwachting dat *als* in een vergrotende trap een negatief effect sorteert op de beoordeling van geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht ten opzichte van nieuwsberichten zonder grammaticalenormschending. Voor *die* als betrekkelijk voornaamwoord werd tevens hetzelfde verwacht, aangezien deze GNS nog altijd op een negatieve manier opvalt (Coppen, 2013). Gezien het feit dat *hen* als indirect object een vorm van hypercorrectie is die bijna niet opvalt onder hoogopgeleiden en reeds voorkomt in nieuwsberichten (Hubers et al., 2020), en wellicht ontstaan is door het stigma op gebruik van *hun* als subject (Bennis & Hinskens, 2014; Van Bergen et al., 2011), werd verwacht dat toepassing van deze GNS zou zorgen voor een positief effect ten opzichte van nieuwsberichten zonder grammaticalenormschending.

Er werden geen significante effecten gevonden van type grammaticalenormschending op zowel geloofwaardigheid als kwaliteit. De resultaten liggen dus niet in lijn met de onderzoeken van Appelman & Bolls (2011) en Appelman & Schmierbach (2018) waar significante effecten werden gevonden van echte grammaticafouten op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Dit wekt de suggestie dat grammaticalenormschendingen anders worden beoordeeld dan echte grammaticafouten en onderschrijft de onduidelijkheid over de (on)grammaticaliteit ervan zoals benadrukt werd in de studie van Hubers et al. (2016).

4.1 Verklaring resultaten

Dat geen enkele grammaticalenormschending significant verschilt van de controleconditie is opvallend. Dit geldt met name voor beoordelingen van nieuwsberichten met *als* in een vergrotende trap en *die* als betrekkelijk voornaamwoord. Participanten bestonden namelijk grotendeels uit hoogopgeleiden. Dit is een groep die bijna altijd *dan* in een vergrotende trap hanteert (Hubers & De Hoop, 2013). Daarnaast toonden Hubers et al. (2020) aan dat

toepassing van *als* in een vergrotende trap vrij bekendstaat als ongrammaticaal, zeker onder hoogopgeleiden. Het is dus mogelijk dat participanten deze GNS wel herkend hebben, maar niet storend genoeg vonden om een significant negatief effect te sorteren op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Wanneer het onderzoek zou worden uitgevoerd onder veelal laagopgeleiden, zou het huidige resultaat van toepassing van *als* in een vergrotende trap mogelijk minder opzienbarend zijn. Laagopgeleiden gebruiken namelijk over het algemeen meer *als* dan *dan* in een vergrotende trap (Hubers & De Hoop, 2013). Gemiddelde beoordelingen van nieuwsberichten met *als* in een vergrotende trap en geen GNS zouden in deze situatie wellicht nog dichter bij elkaar komen te liggen. Ook het antwoord van participanten in de taaltoets op een zin met *als* in een vergrotende trap is opvallend. Incorrect gebruik van *als* in een vergrotende trap werd namelijk door 94.4% van de participanten herkend. Dit onderschrijft de mogelijkheid dat participanten deze GNS wel herkend hebben in een nieuwsbericht, maar niet storend genoeg vonden. Hierdoor bestaat het idee dat *als* in een vergrotende trap zonder context wellicht anders wordt beoordeeld dan met context. In de studie van Hubers et al. (2020), die aantoonde dat *als* in een vergrotende trap vrij bekendstaat als ongrammaticaal, werden namelijk ook alleen enkele zinnen onderzocht en bevatte deze GNS weinig context.

Ditzelfde geldt voor *die* als betrekkelijk voornaamwoord. In de taaltoets werd incorrect gebruik van *die* als betrekkelijk voornaamwoord door 100% van de participanten herkend, maar in de nieuwsberichten sorteerde deze GNS geen effect op de geloofwaardigheid en kwaliteit ervan. Dit laatste resultaat is in strijd met de bevinding van Coppen (2013) dat *die* als betrekkelijk voornaamwoord op een negatieve manier opvalt. Mogelijk hebben participanten het zelfstandig naamwoord verkeerd ingeschat zoals Allein et al. (2020) stelden of gebruiken participanten in het dagelijks leven regelmatig *die* als betrekkelijk voornaamwoord. Hubers et al. (2016) stellen immers dat grammaticalenormschendingen voorkomen in het dagelijks leven. Er bestaat echter ook nog de mogelijkheid dat participanten toepassing van deze GNS wel herkenden, maar niet storend genoeg vonden om te leiden tot een significant negatief effect op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Een zin met *die* als betrekkelijk voornaamwoord werd tenslotte in de taaltoets door 100% van de participanten herkend als incorrect.

Dat beoordelingen van nieuwsberichten met *hen* als indirect object gemiddeld hoger, maar niet significant hoger, uitvielen dan nieuwsberichten zonder GNS is geen verrassing. Hubers et al. (2020) toonden in hun studie namelijk aan dat onder hoogopgeleiden deze GNS

vrijwel niet opvalt. Daarbij komt deze GNS reeds voor in nieuwsberichten (Hubers et al., 2020). Hierdoor kan het zijn dat *hen* niet zozeer als ongrammaticaal wordt beschouwd. Daarnaast is het mogelijk dat het stigma rondom *hun* als subject ervoor heeft gezorgd dat *hen* als acceptabeler werd beoordeeld. Desalniettemin bleek uit de taaltoets dat 44.4% van de participanten een zin met *hen* als indirect object beantwoordde met ‘incorrect’. Een klein merendeel (55.6%) van de participanten gaf dus aan dat deze zin voor hun gevoel correct was. Hierdoor wordt de suggestie gewekt dat *hun* als indirect object – de juiste constructie - niet direct ongrammaticaal wordt bevonden. Dit verklaart wellicht waarom beoordelingen over nieuwsberichten met *hen* als indirect object gemiddeld hoger, maar niet significant hoger uitvielen dan nieuwsberichten zonder GNS.

4.2 Beperkingen huidige studie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Het experiment werd grotendeels door hoogopgeleiden uitgevoerd (80.5%). Dit vergrootte de kans op het vinden van verschillen tussen de condities (zie Hubers et al., 2020; Hubers & De Hoop, 2013). Er werden echter geen significante verschillen gevonden. Toch kan de verdeling van opleidingsniveau onder het aantal participanten ($n = 36$) enigszins worden gezien als een beperking van de huidige studie. De verdeling maakt het namelijk lastig de resultaten te generaliseren naar de Nederlandse samenleving. Hiervoor zou een meer gelijke verdeling van laag- en hoogopgeleiden onder participanten moeten zijn. Het is dan mogelijk dat *als* in een vergrotende trap hoger wordt beoordeeld door laagopgeleiden, omdat zij deze constructie eerder gebruiken dan *dan* in een vergrotende trap (Hubers & De Hoop, 2013). Daarentegen zou conform Hubers et al. (2020) dan te verwachten zijn dat laagopgeleiden *hen* als indirect object lager beoordelen dan hoogopgeleiden. Mogelijk staat dit in verband met het feit dat laagopgeleiden eerder *hun* gebruiken als subject en toepassen na een voorzetsel dan hoogopgeleiden (Hubers et al., 2020). Het zou kunnen dat laagopgeleiden *hen* als indirect object lager beoordelen, omdat ze dus over het algemeen meer *hun* gebruiken, ook in constructies waar het incorrect is. Vervolgonderzoek met een meer gelijke verdeling van opleidingsniveau zou eventuele effecten van opleidingsniveau kunnen detecteren. Dit zou bewerkstelligt kunnen worden door vooraf participanten te selecteren en te scheiden in twee aparte groepen: laagopgeleiden en hoogopgeleiden.

Er zitten ook enkele beperkingen aan de nieuwsberichten. Zo werden er maar twee grammaticalenormschendingen per nieuwsbericht toegepast gezien de lengte van een nieuwsbericht in deze studie (130 tot 180 woorden). Omdat het een online experiment betrof

werd er geen langer nieuwsbericht gehanteerd om ervoor te zorgen dat participanten het experiment ook volledig afronden. Appelman & Bolls (2011) hanteerden een soortgelijke lengte als de huidige studie, maar pasten tien grammaticafouten per nieuwsbericht toe. Zij vonden significante effecten van grammaticafouten. Afgezien van het feit dat de huidige studie om grammaticalenormschendingen gaat en niet om echte grammaticafouten, is het voor verder onderzoek relevant om meer grammaticalenormschendingen toe te passen per nieuwsbericht om te ontdekken of het effect op geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht afhangt van de kwantiteit van het type GNS. Daarnaast kan het zijn dat er meer normschendingen moeten worden toegepast op een langer nieuwsbericht. Appelman & Schmierbach (2018) vonden namelijk significante effecten van echte grammaticafouten waarbij nieuwsberichten een gemiddelde lengte van 445 woorden hadden en tien of zelfs dertig grammaticafouten bevatten.

Omwille van de tijd waarin de studie moest worden voltooid, is gekozen voor een online experiment. Het voordeel hiervan was dat deelname aan het experiment relatief ongecompliceerd was en participanten het experiment konden uitvoeren op ieder moment van de dag. Daarnaast leidde deze keuze voor een gemakkelijke verspreiding van het experiment. Het nadeel van een online experiment was dat er geen zicht was op het gedrag van participanten en de omgeving waar zij zich in bevonden. Mogelijk hebben participanten het experiment niet alleen uitgevoerd of werden ze op een andere manier beïnvloed door hun omgeving. Ook de interpretatie van participanten hing volledig af van de voorafgaande beschrijving. Hierdoor kan het zijn dat participanten niet altijd begrepen wat er van ze verwacht werd of waar ze op moesten letten in het experiment. Voor vervolgonderzoek is dan ook aan te raden de huidige studie te repliceren in een offline experiment om een nagenoeg waterdichte dataset te waarborgen en invloeden van externe factoren zoveel mogelijk uit te sluiten.

5. Conclusie

Middels een online experiment is onderzocht wat de invloed is van verschillende typen Nederlandse grammaticalenormschendingen op de beoordeling van geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Er werden drie grammaticalenormschendingen toegepast: *als* in een vergrotende trap, *die* als betrekkelijk voornaamwoord en *hen* als indirect object. Daarnaast werd er een controleconditie toegepast die geen grammaticalenormschending bevatte.

De resultaten wezen uit dat geen enkele GNS een significant effect had op de beoordeling van geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Er werden wel kleine verschillen gevonden in gemiddelde beoordelingen per conditie, maar deze verschillen waren niet significant. De taaltoets, die geen context bevatte, toonde aan dat participanten de (on)grammaticaliteit van zinnen relatief goed vast kunnen stellen. Met betrekking tot de grammaticalenormschendingen van deze studie waren antwoorden op incorrect gebruik van *als* in een vergrotende trap en *die* als betrekkelijk voornaamwoord vrijwel eensgezind en correct, maar bleken antwoorden op incorrect gebruik van *hen* als indirect object echter verdeeld.

Uit dit onderzoek is dus gebleken dat beoordelingen over de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht in dit experiment niet beïnvloed werden door het toepassen van *als* in een vergrotende trap, *die* als betrekkelijk voornaamwoord en *hen* als indirect object. Wanneer deze grammaticalenormschendingen echter als aparte zin werden gepresenteerd zonder context vielen de normschendingen *als* en *die* op als ongrammaticaal. Participanten konden de ongrammaticaliteit van *hen* lastiger vaststellen. De kleine verschillen in gemiddelde beoordelingen per conditie tonen wel aan dat het mogelijk is dat verschillende grammaticalenormschendingen effect kunnen hebben op de geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht. Verder onderzoek binnen deze context is nodig om dit te bevestigen of uit te sluiten en uitspraken te doen over maatschappelijke implicaties voor journalisten.

Referenties

- Allein, L., Leeuwenberg, A., & Moens, M.-F. (2020). Automatically Correcting Dutch Pronouns Die and Dat. *Computational Linguistics in the Netherlands Journal*, 10, 19–36.
- Appelman, A., & Bolls, P. (2011). Article Recall, Credibility Lower with Grammar Errors. *Newspaper Research Journal*, 32(2), 50–62. <https://doi.org/10.1177/073953291103200205>
- Appelman, A., & Schmierbach, M. (2018). Make No Mistake? Exploring Cognitive and Perceptual Effects of Grammatical Errors in News Articles. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(4), 930–947. <https://doi.org/10.1177/1077699017736040>
- Appelman, A., & Sundar, S. S. (2016). Measuring Message Credibility: Construction and Validation of an Exclusive Scale. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 93(1), 59–79. <https://doi.org/10.1177/1077699015606057>
- Beede, P., & Mulnix, M. W. (2017). Grammar, spelling error rates persist in digital news. *Newspaper Research Journal*, 38(3), 316–327. <https://doi.org/10.1177/0739532917722766>
- Bennis, H., & Hinskens, F. (2014). Goed of fout: Niet-standaard inflectie in het hedendaags Standaardnederlands. *Nederlandse Taalkunde*, 19(2), 131–184. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2014.2.BENN>
- Boon, P. (2022, 23 april). *Ervaring Die Staat kijkt al tien jaar om naar de meest kwetsbare Eindhovenaren*. Geraadpleegd op 1 mei 2022, van <https://www.ed.nl/eindhoven/ervaring-die-staat-kijkt-al-tien-jaar-om-naar-de-meest-kwetsbare-eindhovenaren~a00207f5/>
- Coppen, P.-A. (2013). De zin die wij merken dat ook voor linguïstische problemen zorgt. *Nederlandse Taalkunde*, 18(2), 193–203. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2013.2.COPP>

- Corbu, N., Oprea, D.-A., Negrea-Busuioc, E., & Radu, L. (2020). 'They can't fool me, but they can fool the others!' Third person effect and fake news detection. *European Journal of Communication*, 35(2), 165–180. <https://doi.org/10.1177/0267323120903686>
- D'Alessio, D., & Allen, M. (2000). Media Bias in Presidential Elections: A Meta-Analysis. *Journal of Communication*, 50(4), 133–156. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02866.x>
- Daffern, T., Mackenzie, N. M., & Hemmings, B. (2017). Predictors of writing success: How important are spelling, grammar and punctuation? *Australian Journal of Education*, 61(1), 75–87. <https://doi.org/10.1177/0004944116685319>
- Hubers, F., & De Hoop, H. (2013). The effect of prescriptivism on comparative markers in spoken Dutch. *Linguistics in the Netherlands*, 30, 89–101. <https://doi.org/10.1075/avt.30.07hub>
- Hubers, F., Snijders, T. M., & De Hoop, H. (2016). How the brain processes violations of the grammatical norm: An fMRI study. *Brain and Language*, 163, 22–31. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2016.08.006>
- Hubers, F., Trompenaars, T., Collin, S., De Schepper, K., & De Hoop, H. (2020). Hypercorrection as a By-product of Education. *Applied Linguistics*, 41(4), 552–574. <https://doi.org/10.1093/applin/amz001>
- Mensing, D., & Oliver, M. (2005). Editors at Small Newspapers Say Error Problems Serious. *Newspaper Research Journal*, 26(4), 6–21. <https://doi.org/10.1177/073953290502600402>
- Onze Taal. (2011, 8 april). *Het meisje die / dat daar fietst*. Geraadpleegd op 3 maart 2022, van <https://onzetaal.nl/taaladvies/het-meisje-die-dat-daar-fietst>

- Osendarp, J. (2021, 22 april). 'Groter als' is in de Nederlandse taal niet meer zo fout. Geraadpleegd op 18 maart 2022, van <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/opvallend/2021/04/nederlandse-taal-grammatica/>
- Porlezza, C., Maier, S. R., & Russ-Mohl, S. (2012). News Accuracy In Switzerland And Italy: A transatlantic comparison with the US press. *Journalism Practice*, 6(4), 530–546. <https://doi.org/10.1080/17512786.2011.650923>
- Stefanone, M. A., Vollmer, M., & Covert, J. M. (2019). In News We Trust?: Examining Credibility and Sharing Behaviors of Fake News. *Proceedings of the 10th International Conference on Social Media and Society*, 136–147. <https://doi.org/10.1145/3328529.3328554>
- Sundar, S. S. (1999). Exploring Receivers' Criteria for Perception of Print and Online News. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 76(2), 373–386. <https://doi.org/10.1177/107769909907600213>
- Sundar, S. S., Knobloch-Westerwick, S., & Hastall, M. R. (2007). News cues: Information scent and cognitive heuristics. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(3), 366–378. <https://doi.org/10.1002/asi.20511>
- Tielemans, J. (2021, 29 augustus). 8 oud-kandidaten toegevoegd aan Expeditie Robinson 2021: dit zijn hun kansen. Geraadpleegd op 1 mei 2022, van <https://www.metronieuws.nl/televisie/2021/08/oud-kandidaten-expeditie-robinson-kansen-op-overleven/>
- Van Bergen, G., Stoop, W., Vogels, J., & De Hoop, H. (2011). Leve hun! Waarom hun nog steeds hun zeggen. *Nederlandse Taalkunde*, 16(1), 2–29. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2011.1.LEVE468>

Van Duyn, E., & Collier, J. (2019). Priming and Fake News: The Effects of Elite Discourse on Evaluations of News Media. *Mass Communication and Society*, 22(1), 29–48.

<https://doi.org/10.1080/15205436.2018.1511807>

Vogel, R. (2019). Grammatical taboos: An investigation on the impact of prescription in acceptability judgement experiments. *Zeitschrift Für Sprachwissenschaft*, 38(1), 37–79.

<https://doi.org/10.1515/zfs-2019-0002>

Zwart, J.-W. (2009, mei 8). *Grammatica op school*. <http://www.let.rug.nl/~zwart/docs/ho09cop.pdf>

Bijlagen

Bijlage 1: Introducerende tekst van het experiment

U wordt uitgenodigd om deel te nemen aan een onderzoek naar de beoordeling van online nieuwsberichten. Het onderzoek wordt uitgevoerd door zes studenten van de Radboud Universiteit in Nijmegen die de Premaster Communicatie en Beïnvloeding of de Bachelor Communicatie- en Informatiewetenschappen volgen.

Wat wordt er van u verwacht?

U neemt deel aan een online vragenlijst waarin eerst een paar achtergrondvragen zullen worden gesteld. Daarna krijgt u 8 nieuwsberichten te zien met bijbehorende vragen over hoe u het artikel beoordeeld op bepaalde aspecten. Ten slotte stellen we u nog een aantal afsluitende vragen. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 20 minuten. Uw deelname aan dit onderzoek is vrijwillig. Daarom kunt u op elk moment tijdens het onderzoek stoppen met uw deelname en uw toestemming intrekken. U hoeft daarbij niet aan te geven waarom u stopt. U kunt tot twee weken na deelname ook uw onderzoeksgegevens laten verwijderen. Dit kunt u doen door een mail te sturen naar persoon@ru.nl.

Wat gebeurt er met mijn gegevens?

De onderzoeksgegevens die we in dit onderzoek verzamelen, zullen door studenten gebruikt worden voor datasets, artikelen en presentaties. De anoniem gemaakte onderzoeksgegevens zijn tenminste 10 jaar beschikbaar voor andere wetenschappers. Als we gegevens met andere onderzoekers delen, kunnen deze niet tot u herleid worden. We bewaren de onderzoeksgegevens op beveiligde wijze volgens de richtlijnen van de Radboud Universiteit.

Heeft u vragen over het onderzoek?

Als u meer informatie over het onderzoek wilt hebben, kunt u contact opnemen met ‘persoon’ (e-mail: persoon@ru.nl).

Ethische toetsing en klachten

Dit onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Toetsingscommissie Geesteswetenschappen van de Radboud Universiteit (ETC-GW versie 1.6, november 2020). Heeft u klachten over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met de verantwoordelijke onderzoekers. Ook kunt u een klacht indienen bij de secretaris van de Ethische Toetsingscommissie

Geesteswetenschappen Radboud Universiteit. Voor vragen over de verwerkingen van gegevens in dit onderzoek kunt u contact opnemen met: persoon@let.ru.nl.

Toestemming

Geef hieronder uw keuze aan. Door te klikken op de knop 'Ik ga akkoord' geeft u aan dat u: Bovenstaande informatie heeft gelezen en begrepen, vrijwillig meedoet aan het onderzoek en 16 jaar of ouder bent. Als u niet deel wilt nemen aan het onderzoek, kunt u op de knop 'Ik wil niet meedoen' klikken.

Bijlage 2: Nieuwsberichten uit het experiment

Deze bijlage toont de acht nieuwsberichten waaraan participanten zijn blootgesteld. Ieder nieuwsbericht is het nieuwsbericht in de controleconditie; de conditie zonder grammaticalenormschending. Voor manipulatie van de nieuwsberichten naar de experimentele conditie (als/dan, die/dat, hen/hun) zijn enkele woorden aangepast naar de grammaticalenormschending van de desbetreffende constructie. Dit wordt middels de kleuren blauw, groen en rood aangegeven.

Blauw: als/dan

Groen: die/dat

Rood: hen/hun

1. Renovatie van complex aan het Rode-Kruisplein

In het appartementencomplex **dat aan het Rode-Kruisplein in Doetinchem ligt, worden 101 woningen gerenoveerd. De vaak oudere bewoners moeten daarom elders een onderkomen zoeken. Sité Woondiensten biedt **hun** daarom een uitrust- of logeerwoning aan.**

In de uitrustwoning kunnen bewoners tijdens de werkzaamheden terecht om een kop koffie te drinken. In een logeerwoning kan ook worden overnacht. Beide woningen zijn echter wel kleiner **dan** hun oorspronkelijke appartement.

'Soms is dat niet voldoende bijvoorbeeld bij mensen met een specifieke zorgvraag', volgens een woordvoerder van Sité Woondiensten. 'Dan kijken we of we **hun** een maatwerkoplossing kunnen bieden. Zo zoeken we naar manieren om de renovatie zo soepel mogelijk te laten verlopen'. Het appartementencomplex **dat** gebouwd is in 1987 is toe aan onderhoud en moet energiezuinig worden gemaakt. Met alle bewoners is vooraf gesproken, volgens Sité: 'Over wat ze nodig hebben om comfortabel te wonen. Zo heeft de ene bewoner een hoger bed nodig **dan** de andere bewoner.' Het werk begint in april. Verwacht wordt dat het eind 2022 af is.

2. Eerste lampje brandt voor verbouwing Den Bolder

Met het onthullen van een 'verbouwings-thermometer' aan de voorgevel van Den Bolder, gaf burgemeester Sacha Ausems gisteravond het startschot **dat voor een grote inzamelingsactie voor nieuw interieur voor de 'huiskamer van Waspik' moet leiden.**

„Er is een plan opgesteld om Den Bolder in de toekomst als huiskamer in te richten die laagdrempeliger is **dan** momenteel”, vertelt voorzitter Martin van Steijn van vereniging Den Bolder. „In het plan **dat** opgesteld is, draagt de gemeente de kosten voor de nodige verbouwing. Ook de bibliotheek wordt betrokken in het plan. Wij geven **hun** namelijk de mogelijkheid om met ons te zorgen voor de inrichting.”

Met allerlei acties, subsidies en giften wil Den Bolder het komende jaar een ton bij elkaar krijgen. Na deze officiële aftrap is 'Den Bolder Doet' op zaterdag 16 april de eerste grote activiteit: Bolder-vrijwilligers gaan tegen betaling klussen doen bij mensen om **hun** het werk uit handen te nemen. Burgemeester Ausems heeft er alle vertrouwen in dat het Den Bolder gaat lukken. Na de onthulling van de 'thermometer' brandde de lamp sneller **dan** verwacht: de eerste 3500 euro is binnen. Nog dertig lampen te gaan.

3. Luidt het voorjaar in met een wandeling

Regio - Op zondag 13 maart luidt Landschap Overijssel het voorjaar in **dat gevierd wordt met een voorjaarswandeling in het Reestdal. De wandelliefhebbers zijn vanaf 13:30 uur welkom bij Bezoekerscentrum De Wheem in Oud Avereest. Natuurgidsen Henny en Harrold zullen **hun** dan informatie geven over de flora en fauna in de omgeving.**

Tijdens de wandeling ga je ontdekken dat de natuur langzaam wakker wordt en zich gereed maakt voor een periode van groei en bloei. Ook al zijn de voorjaarsmaanden frisser **dan** de zomermaanden; de natuur begint al wel te ontluiken.

Knoppen in bomen en struiken beginnen te ontwikkelen. De eerste bomen verspreiden hun stuifmeel en het gras kleurt langzaam groener **dan** in de wintermaanden. Mannetjesvogels proberen vrouwtjesvogels te verleiden en ze laten **hun** de mooiste tonen horen. Loop gezellig mee en voel het voorjaar naderen. Na het grauwe weer **dat** met de wintermaanden gepaard gaat, is het heerlijk om een frisse neus te halen in het mooie Reestdal. Zeker met de belofte van het voorjaar in het verschiet.

4. Amsterdam biedt hoger onderwijs aan jongeren zonder verblijfsstatus

Als eerste stad in Nederland gaat Amsterdam ongedocumenteerde jongeren de mogelijkheid geven een studie te volgen aan een hogeschool of universiteit. De gemeente heeft hiervoor afspraken gemaakt met alle hoger onderwijsinstellingen in de stad.

Het gaat om een proef van twee jaar. De gemeente wil hiermee voorkomen dat jongeren zonder geldige verblijfsstatus in de illegaliteit belanden, waardoor ze minder kansen hebben **dan** jongeren met een geldige verblijfsstatus. De gemeente geeft **hun** graag een gelijke kans.

Het werk **dat** ze doen bestaat vaak uit de schoonmaak of de bouw. Ze zijn vaker werkzaam in het zwarte circuit **dan** anderen. De kinderen van ongedocumenteerden die in Nederland zijn geboren zijn vaak mede de dupe. De overheid kent **hun** namelijk geen geldige verblijfsstatus toe. Hierdoor verloopt hun recht op onderwijs op hun 18de verjaardag. Een vervolgopleiding aan een hogeschool of universiteit is vaak niet mogelijk.

De onderwijsinstellingen die het convenant hebben ondertekend, laten deze studenten tegen een gereduceerd tarief toe. In het programma **dat** is ontworpen zullen deze jongeren ook begeleidt worden bij het aanvragen van een studievissum.

5. Dijkgraaf: vorig jaar ruim 1600 meer vroegtijdige schoolverlaters

Vorig studiejaar zijn meer jongeren tussen de 12 en de 23 jaar zonder havo-, vwo- of mbo-2-diploma van school gegaan. In totaal verlieten 24.385 leerlingen het onderwijs zonder papiertje, schrijft minister Robbert Dijkgraaf (Onderwijs) in een brief aan de Tweede Kamer. Dat is ruim 7 procent meer **dan het jaar ervoor. Het college van bestuur **dat** er onderzoek naar gedaan heeft, is heel stellig.**

Volgens de minister hebben waarschijnlijk verschillende factoren een rol gespeeld. Zo zijn meer leerlingen doorgestroomd naar het mbo, omdat er in 2020 geen centraal eindexamen was vanwege de coronacrisis. Verder dragen de toegenomen psychische klachten en de aangetrokken arbeidsmarkt mogelijk bij aan het hogere aantal schoolverlaters. Het aanpassingsvermogen **dat** leerlingen normaal gesproken hebben, leek door corona wat weggezaakt. De school geeft **hun** daarom extra begeleiding dit jaar.

Volgens Dijkgraaf kan het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) scholen helpen om het mentale welzijn van leerlingen te verbeteren en om beter contact te behouden. Ook kunnen ze de middelen inzetten om **hun** extra lessen te geven. De vraag is of ze daarmee beter worden **dan** voorheen.

6. Autobedrijf wijkt voor rijwoningen

De bouw van zeven rijwoningen op het terrein **dat was overgenomen van autobedrijf Olde Theussink, was een project van de lange adem, vertelt projectontwikkelaar Henk Hibolling uit Boekelo. "Mijn eerste plan ging nog uit van twee tweekappers. Dat is veel**

gemakkelijker dan de bouw van zeven rijwoningen. Maar toen Hans het verhaal van Jurran en Daan vertelde, heb ik hun gevraagd of ze mij wilden contacteren.”

Dat leidde ertoe dat Hilbolling koos voor een andere doelgroep. Alle woningen worden voorzien van een warmtepomp. De ontwikkelaar is nog in gesprek met twee potentiële bouwers. Waar de eindwoningen voor net onder de drie ton in de verkoop gaan, zullen de tussenwoningen iets goedkoper zijn dan drie ton. Het vroegere bedrijfspand wordt volledig gesloopt. De naastliggende woning blijft gehandhaafd en gaat in de verkoop.

Hilbolling benadrukt dat de nieuwe woningen bedoeld zijn voor jonge Luttenaren. Hij geeft hun daarom als eerste de mogelijkheid om deze woningen te kopen. Het college dat een oordeel moet vellen over de bouw is vorige week akkoord gegaan met het bouwplan.

7. Medewerkers De Kap maken tuin van de Sprengenhof in Ugchelen klaar voor het voorjaar

De medewerkers van stichting De Kap begeleiden vrijwilligers en mantelzorgers, maar steken zelf ook graag de handen uit de mouwen. Aanstaaende vrijdag nemen zij de tuin van woonzorgcentrum Sprengenhof onder handen.

Zodra de eerste zonnestralen doorbreken genieten bewoners en het personeel van de Sprengenhof van de tuin. Om deze klaar te maken voor het voorjaar, worden medewerkers van De Kap ingezet. Het terras, dat al lang niet is schoongemaakt, krijgt een grotere beurt dan anders zodat de bewoners helemaal klaar zijn voor het voorjaar. “We willen hun een mooie plek geven waar ze kunnen genieten van het buitenleven.”

De schoonmaakactie van de stichting wordt gehouden in het kader van NLdoet. Het doel van NLdoet is om vrijwilligerswerk aandacht en waardering te geven. Hiervoor worden mensen gevraagd om vrijwillig een dagdeel mee te helpen bij een organisatie en daar een klus te klaren. “Het is naast heel gezellig ook goed om iets voor de bewoners te doen. We gunnen hun een fijne tuin. Daarnaast levert het werk dat wordt verzet meer waardering op dan je in eerste instantie denkt.”

8. Klopjacht op moordenaar van daklozen

De politiekorpsen van New York en Washington zoeken een aanvaller die in totaal 5 daklozen in Washington en New York zou hebben beschoten. De kans dat ze de aanvaller gezamenlijk vinden, is groter dan wanneer ze dit alleen zouden doen. Volgens

The Washington Post meldde de politie **hun dat twee van de vijf slachtoffers zijn overleden.**

In totaal vonden drie schietpartijen in Washington en New York plaats. De eerste twee aanvallen waren nog niet fataal. De slachtoffers konden met niet-levensbedreigende schotwonden naar het ziekenhuis **dat** in de buurt was worden gebracht. De derde aanval liep minder goed af **dan** de eerste twee aanvallen: een dakloze werd namelijk op 9 maart in Washington dood aangetroffen.

In New York liet burgemeester Eric Adams zondag aan verslaggevers weten dat een aanvaller zaterdag op twee verschillende tijdstippen op twee dakloze mannen was afgelopen die op straat lagen te slapen. De burgemeester vertelde **hun** dat de aanvaller op deze mannen schoot. Het slachtoffer **dat** als laatste beschoten werd, overleed ter plekke.

Bijlage 3: Taaltoets

U heeft het eerste gedeelte van de vragenlijst ingevuld. In het tweede deel van het onderzoek krijgt u zinnen te zien waarvan u moet aangeven of er fouten in staan. Dit kunnen spelfouten of grammaticale fouten zijn. Fouten in interpunctie (de plaatsing van leestekens, zoals punten en komma's) hoeft u niet mee te rekenen als fouten. Als de zin een fout bevat, kies dan "incorrect". Wanneer de zin volgens u geen fouten bevat, kies dan "correct". Gebruik geen woordenboek, internet of andere hulpmiddelen. We zijn namelijk geïnteresseerd in uw eigen oordeel.

- (1) Ik heb sowieso niet genoeg geld voor een vakantie in het buitenland.
- (2) Hij gaf hen het boek.
- (3) Ik ga naar het evenement die vandaag in de stad is.
- (4) Vanavond ga ik bij mijn vader op bezoek.
- (5) Ik zit in een bus die over de weg heen slingert.
- (6) Dit gouden horloge is veel geld waard.
- (7) Ik heb teveel gegeten.
- (8) Margriet is groter dan Piet.
- (9) De genodigde gaf het cadeau aan hun.
- (10) In Nederland zijn mensen directer als in België.

Bijlage 4: Checklist ETC-GW

1. Is een zorginstelling bij het onderzoeksplan betrokken?

Toelichting: dit is het geval als één van de situaties a/b/c hierna van toepassing is op het voorgenomen onderzoek.

- A. één of meer medewerkers van een zorginstelling is bij het onderzoek betrokken als opdrachtgever of verrichter/uitvoerder
- B. het onderzoek vindt plaats binnen de muren van de zorginstelling, en dient naar de aard van het onderzoek normaliter niet buiten de muren van de zorginstelling plaats te vinden
- C. aan het onderzoek nemen patiënten/cliënten van de zorginstelling (in de hoedanigheid van behandeling) deel

Nee → doorgaan met vragenlijst

Ja → Heeft een Medisch-Ethische Toetsingscommissie geoordeeld dat het geplande onderzoek niet WMO-plichtig is?

Ja → doorgaan met vragenlijst

Nee → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de CMO Regio Arnhem Nijmegen → einde checklist

2. Wensen subsidiegevers toetsing van het onderzoeksplan door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie?

Nee → doorgaan met vragenlijst

Ja → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de CMO Regio Arnhem Nijmegen → einde checklist

3. Is er sprake van een medisch-wetenschappelijk onderzoek dat mogelijk risico's met zich meebrengt voor de deelnemende persoon?

Nee → doorgaan met vragenlijst

Ja → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de CMO Regio Arnhem Nijmegen → einde checklist

Standaard-onderzoeksmethode

4. Valt de methode van het beoogde onderzoek onder een van de beschreven standaardonderzoeken van de FdL of FFTR?

- Ja → Standaard evaluatie- en attitudeonderzoek (1) → doorgaan met vragenlijst
- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist

Deelnemende personen

5. Gaat het bij het voorgenomen onderzoek om een gezonde populatie?

- Ja → doorgaan met vragenlijst
- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

6. Is er sprake van onderzoek bij minderjarigen (<16 jaar) of bij wilsonbekwamen?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure
- Nee → doorgaan met vragenlijst

Aard van het onderzoek

7. Wordt er een methode gebruikt die het mogelijk maakt bij toeval een bevinding te doen waarvan de deelnemende persoon op de hoogte zou moeten worden gesteld?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure
- Nee → doorgaan met vragenlijst

8. Worden deelnemende personen aan handelingen onderworpen of worden aan de deelnemende personen bepaalde gedragswijzen opgelegd die ongerief kunnen inhouden?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure
- Nee → doorgaan met vragenlijst

9. Zijn de in te schatten risico's verbonden aan het onderzoek minimaal?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure
- Ja → doorgaan met vragenlijst

10. Wordt er een andere vergoeding geboden aan de deelnemende personen dan gebruikelijk?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure
- Nee → doorgaan met vragenlijst

11. Indien er misleiding plaatsvindt, voldoet de procedure dan aan de eisen zoals beschreven in het protocol van de ETC-GW?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

12. Wordt voldaan aan de standaardregels in verband met anonimiteit en privacy zoals beschreven in het protocol van de ETC-GW?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

Afname van het onderzoek

13. Wordt het onderzoek bij een externe instelling (bijv. school, ziekenhuis) uitgevoerd?

Nee → doorgaan met vragenlijst

Ja → Heeft/krijgt u schriftelijke toestemming van deze instelling?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

14. Is er een aanspreekpunt waar deelnemende personen terecht kunnen met vragen over het onderzoek en worden zij hiervan op de hoogte gesteld?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

15. Wordt aan deelnemende personen duidelijk waar klachten over deelname aan het onderzoek kunnen worden geuit en hoe deze behandeld zullen worden?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

16. Zijn de deelnemende personen volledig vrij om deel te nemen aan het onderzoek, en om hiermee op elk moment te stoppen wanneer zij dat willen, om welke reden dan ook?

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

17. Worden deelnemende personen voorafgaand aan deelname voorgelicht over doel, aard en duur, risico's en bezwaren van de studie? (zie toelichting over informatie en toestemming en voorbeelddocumenten)

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → doorgaan met vragenlijst

18. Tekenende deelnemende personen en/of hun vertegenwoordigers voor toestemming deelname aan onderzoek? (zie toelichting over informatie en toestemming en voorbeelddocumenten)

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → ga naar toetsprocedure

Ja → **checklist afgerond**

Als u de ingevulde resultaten wilt vastleggen, kunt u het ingevulde bestand opslaan.

Als u een goedkeuring van de ETC-GW nodig hebt wegens de vereiste van een tijdschriftredactie of een subsidieverstrekker, zult u de formele toetsprocedure van de ETC-GW moeten doorlopen.